

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- חג המצות
- ספרות העומר וחג
- חגיגות
- עניינים בש"ס ובהלכה
- זמירות ש"ק
- ימים נוראים
- חג הסוכות
- חנוכה
- ימי המורים
- הגדה של פסח
- בעניני מצוות התמידות
- שבקדש
- חכמה ומוסר
- שיר השירים
- שבת קודש
- מידת הבחטן
- שמע בעונה
- עניינים בש"ס ובהלכה
- זמירות ש"ק
- בראשית ח"א - מאמרי
- מבוא בראשית-נח
- בראשית ח"ב - לך
- לך-תולדות
- בראשית ח"ג - ויצא-ויחי
- שמות ח"א - שמות-בשלה
- שמות ח"ב - מאמרי מבוא
- יתרו-משפטים
- שמות ח"ג - תרומה-פקודי

ניתן להשיג: mechonbenmelech@gmail.com
באר"צ ניתן להשיג: salea@yefenotbooks.com | Warehouse: 8482450220

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת כי תצא
גליון מס' 70

פרשת כי תצא

זהו שמיעט הכתוב וקראו 'שניאה', דווקא בלדתה את בנה הבכור - "והיה הבן הבכור לשניאה". שכן, אף שרוב הימים שנואה היא, הרי בשעה שהיא יולדת בן בכור - בעוד האהובה אין לה ולד - הרי היא זוכה ליתרון מסויים באהבתו של בעלה, ושנאתה נפחתת במידת מה, כמו שמצינו אצל לאה (בראשית כט, לא-לב): "וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה; ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעניי

כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשניאה. והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור (כא, טו-טז)

ארבע פעמים הוזכרה כאן האשה השנואה, אך רק באחת מהן שינה הכתוב בלשונו וקראה 'שניאה' ביו"ד - "והיה הבן הבכור לשניאה". ויש לדקדק מה משמעותו של שינוי לשון זה.

הנראה בזה, על דרך שביארנו במקום אחר בארוכה (ראה בן מלך - פרשת שמות מאמר ז), כי הוי"ו משמשת לפעמים כיו"ד רבתי, המורה על תוספת חיזוק ומשנה תוקף למשמעותה, כדוגמת זה שמצינו שקרא אדם לאשתו 'חווה', על שם היותה "אם כל חי" (בראשית ג, כ), וכמו שפירש רש"י שם: חוה - נופל על לשון חיה, שמחיה את ולדותיה, כאשר תאמר (קהלת ב, כב) מה 'הוה' לאדם, בלשון 'היה'. וכן הוא הדבר גם בהבדל שבין לשון הזכר 'הוא', לבין לשון הנקבה 'היא', שהוי"ו מציינת מציאות חזקה יותר מאשר היו"ד. ואשר על זו הדרך פירשו האחרונים (עיין באור הגר"א או"ח סי' ה) לגבי שם הוי"ה, אשר יסודו בלשון 'היה', אלא שנהפך היו"ד לוי"ו, כדי לבטאות את נצחיותו המוחלטת והמלאה, שאין בה כל שיעור ואין מציאות זולתו.

וכשם שהוי"ו משמשת לחיזוק משמעות היו"ד, הרי שעל זו הדרך, בלשונות ה'שנאה' האמורים כאן, משמשת היו"ד כוי"ו קלישתא, כעין כתיב חסר, וצורת הלשון 'שניאה' משמעותה שנואה מצומצמת ומסוייגת, בלתי מוחלטת, בעוד שלשון 'שנואה' משמעותו שנואה כפשוטה, במידה מלאה וגמורה.

בגליון

פרשת כי תצא

ביאורי פסוקים עמוד 1

היכל השבת

כל מלאכתך עשויה עמוד 7

בענייניא דיומא

'שתמליכוני עליכם' עמוד 8

פרנס השבוע

אלול תשע"ט

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות גליון זה מאוצרות תורתו של רבינו בעל הבן מלך צוק"ל נודבו השבוע ע"י ידינו הנכבד מגדולי העושים והמעשים לכלל ובפרט למכוננו הרה"ח ר' מיכאל גרליץ שליט"א

לרגל השמחה השוריה במעונו בנישואי בנו החתן החשוב יצחק אריה הי"ו מחשובי תלמידי ישיבת עמלה של תורה עב"ג בתו של הרה"ח יעקב דוד ברודבקר שליט"א

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה לראות הצלחה וברכה בכל אשר יפנו

לנצחונות ותרומות "פרנס השבוע/החודש" אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל-054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל-052-7616048

ערב ראש חודש אלול תשע"ט

בסייעתא דשמיא

לכל לומדי ומעריצי תורתו של רבינו זצוק"ל

עם התקרב הימים הקדושים כשקהל דורשי ה' מתכוננים בהתבוננות לימי הרחמים והסליחות ומועדי ירח האיתנים, מתעורר ביקוש רב בכל שדרות הציבור לספרי רבינו, ובמיוחד כעת בשנה הראשונה להסתלקות רבינו למרום, גברו הצמאון והדרישה לספרים אלו, אשר אלו זה מכבר במחסני המכון

הנהלת המכון פונה אל הציבור בבקשה מיוחדת מאלו שבידם לתרום הדפסת מהדורה נוספת של ספרים אלו

'בן מלך - ראש השנה ויום הכיפורים' 'ו'בן מלך חג הסוכות'

מי שחשקה נפשו ליטול חלק זוכות בספר קדוש ונשגב זה, ניתן להשתתף למען הנצחת יקירי המשפחה, או לזכות להצלחה וברכה. שיש בכך זכות מרובה וזיכוי הרבים גדול, ואין ספק שיהיה בדבר נחת רוח ועילוי לנשמתו של רבינו זצ"ל שדברי תורתו יפוצו חוצה

כל המעוניין או היודע על מישהו שיכול ליטול חלק בזה מתבקש לפנות בדחיפות להנהלת המכון

ספרים
למועדי השנה
•
סדרת ספרים
ביאורים ופירושים
על חמשה חומשי תורה
•
שיעורים
על הש"ס
•
ספרי
הגות ומחשבה
•
ביאורי סידור
•
ספרי
אמונה ומצוות
•
מגאן
תורה ודעה
•
אגדות
תורה ודעה

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354
מיניסטר במכון
שיעורים 24 שעות ביממה

עמותת הסעודה בביתר כנסת
למנוחת ימינו
מחלקת לסי טיפאיים
בבית הרוחניים

רכישת ספרי בן מלך
במנוחת המנוחות ברובי העולם

מלשון התנועה
054-8422488
כתובת אוהב ישראל 1/9
ביתר עילית

עמותת נובה לסי טיפאיים
46
לחגיגת האיתן
mechonbenmelech@gmail.com

שמתבטא בו הערך הנשגב של שמירת הנפש. כעניין הכתוב 'מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל'. ויש להוסיף דמיון שכל מטרתו של בית הוא להגן על האדם ועשוי עבור האדם לחיות בו את חייו, ראוי לתת בו ביטוי נכון לשמירת החיים וצריך שתהיה בו זהירות מרובה מכל חשש שפכות דמים. והתורה דורשת שהשמירה בבתי ישראל תהיה יותר מושלמת מאשר החובה על פי דרכי דרך ארץ ותיקון העולם. ומשום כך יש בזה מצוה.

ובזה מבואר מה שתיקנו לברך ברכת המצוות 'על עשיית מעקה'. שלא מצינו 'ברכת המצוות' על דבר שעניינו תיקונו של עולם, ובפרט שהוא רק סילוק סכנה. ועיין מה שכתב רבינו בחיי פרשת שלח 'ולא תיקנו ברכה למצוות המושכלות לפי שהמקובלות הן הן עיקר הקדושה'. אכן להאמור יש במצוות מעקה ביטוי מיוחד של קדושת הבית היהודי, ויש בזה יותר מאשר סילוק סכנה גרידא. ועל כגון זה שייך ברכת המצוות.

ועיין בספרי - ועשיית מעקה לגגך. אין לי אלא גג. מניין לרבות בורות שיחים ומערות ונעיצים ת"ל לא תשים דמים בביתך (תצא פיסקא טו). משמע שרק בגג יש מצוות מעקה, אבל בשאר סכנות הוא רק לאו דלא תשים דמים בביתך. ותואמים הדברים להאמור שבמעקה לגג הוא חיוב מצוה מיוחד, ואינו רק סילוק הסכנה.

ועיין ספר חיי אדם - ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאים לידי סכנה, ביטל מ"ע ועבר בלא תשים דמים. ונ"ל דאין מברכין על עשייתן, אע"ג דהעושה מעקה מברך, התם בהדיא כתיב ועשיית מעקה. אבל להסיר המכשולות העיקר הוא שעובר בל"ת, כדאיתא בספרי, אין לי אלא גג. מניין לרבות בורות, ת"ל לא תשים. ואע"ג דהרמב"ם והש"ע כתבו דעובר מ"ע דהשמר נפשך, אין מברכין על עשה זו שאינה מיוחדת על זה אלא היא כללית. והמדקדק ברמב"ם וטור וש"ע בחו"מ סי' תכ"ז, יראה להדיא דכן הוא (חלק א') - כלל טו הלכות מזוה ומעקה סעיף כד). וכן כתב בספר העמק שאלה להנצי"ב זצ"ל (שאילתא קמה אות יז) שעל מעקה דבורות שיחין ומערות אינו מברך שאינו אלא משום ל"ת דלא תשים דמים.

אולם עיין ספר דבר אברהם (חלק א - סימן לז) שכתב שגם בבורות יש מ"ע של מעקה, ומה שדרש כן בספרי מלא תשים דמים הוא רק גילוי מילתא על המ"ע. וחדש שם שלפי זה יש גם ברכה בעשיית מעקה לבור, וזה דבר תמוה. אכן לפי מה שביארנו הרי גם לפי יסוד שיטתו שיש בזה מ"ע, מ"מ אין לברך על עשיית מעקה לבור או סילוק סולם רעוע, והטעם כנ"ל שאין אלו מסוג מצוות שתיקנו עליהם ברכה, ורק מעקה לגגו שמתבטא בזה קדושת ישראל, שייך עליו ברכה, והבן. ועיין ערוך השולחן שכתב כע"ז - 'ועל מעקה מברכין שהיא גם כן אינה שכלית, דעל פי שכל, ישמור ההולך שם את עצמו' (חו"מ סימן תכז סעיף י).

* * *

כי תבנה בית חדש ... לא תזרע כרמך כלאים ... לא

כי עתה יאהבני אישי". הנה כי כן דקדק כאן הכתוב בצרוף לשונו, ולא נקט כלפי האשה השנואה לשון אחד בכל הענין, אלא הפכה בעת ההיא מ'שנואה' ל'שניאה', אולם, לאחר שהאהובה גם היא ילדה לו בנים, ושוב נמצאו שתיהן שוות לענין זה, מעתה חוזרות הנשים למעמדן הקודם, כאשר האחת 'אהובה' וצרתה 'שנואה' כמשפטה הראשון.

* * *

כי תבנה בית חדש ועשיית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך, כי יפול הנופל ממנו (כב, ח)

בגמרא ובפוסקים מבואר שמצוות מעקה היא רק על בית שיש עליו גדר 'בית' הראוי לדירה. כמו שכתב הרמב"ם - מצוות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר ועשיית מעקה לגגך, והוא שיהיה בית דירה אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו, וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה וכו'. 'גגך' למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות לפי שאינן עשויים לדירה (הלכות רוצח ושמירת נפש פי"א הלכה א-ב).

והדברים צריכים ביאור שהרי לכאורה מצוות מעקה כל עיקר עניינה תיקון העולם להרחיק את הסכנה מן האדם, ומה איכפת לן שהבית אינו משמש לדירורים או שהוא פחות מד' על ד'. ולמה יגרע משאר ענייני סכנה כמו בור או סולם רעוע וכלב רע, שוודאי חייב להסיר הסכנה, ואם לא יסלקם יעבור על 'לא תשים דמים בביתך'.

ועיין בחזון איש (חו"מ ליקוטים סימן יח) שעמד על תמיהה זו, וכתב - ונראה דכל גג אינו בכלל המכשולות שאין היזיקו מצויה כל כך, שהעומד על הגג זכור בטבעו להיזהר וגם הוא מנהגו של עולם, וכמו שמותר לעלות באילן ומותר לעלות לבנות הגגין והעליות בלא מעקה סביביו וכו'. אלא שבגג בית דירה חידשה תורה מצוות מעקה ולהפקיד על סכנת הנופל, ובה צריכים לתנאי בית, ותוכו י', וד' על', ושידור שם אדם, אבל המשתמש על הגג שאין תחתיו דירה לא חייבה תורה מעקה, והוא בכל פעם שעולה, כעולה באילן. והנה גם בבית שחייבה תורה מעקה לא אסרה תורה על האדם שלא יעלה על הגג בלא מעקה אלא על הבעלים לעשות מעקה, וזה עניין מיוחד שהרי לא דמי גג לבור ולסולם רעוע דהתם מכין תקלה שהנכשל לא ידע להיזהר ואי אפשר להזהירו לפרוש מההיזק, אבל הגג אפשר להזהיר שלא יעלו וכו'.

כלומר, שמצוות מעקה היא תוספת דרגה בשמירה והצלה, והתורה באה במצוה זו לחייב יותר גדרים של שמירה וזהירות מאשר היה מתחייב מצד תיקון העולם בלבד, כי מעקה על הגג הוא הצלה מחשש סכנה רחוקה. וצריך לדעת מדוע רק באופן זה חייבה התורה לחשוש כל כך.

ונראה שגדר חיוב המיוחד של מעקה הוא מצד מעלת עם ישראל, כי צורת בית יהודי על פי התורה מחייב דרגה יותר רמה של ריחוק מסכנה. שבית יהודי צריך להיות מצויין בשמירתו היתירה על קדושת החיים, שבית יהודי, עשוי באופן

תחרוש בשור ובחמור יחדיו. לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו. גדילים תעשה לך ... כי יקח איש אשה וגו' (כב, ח-ג)

איתא בגמ' (סוטה מד): "אשר בנה, אשר נטע, אשר ארש" (דברים כ) - לימדה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם בית ויטע כרם ואח"כ ישא אשה. גם בפרשה זו סדורים הפסוקים זה אחר זה כסדר הראוי לאדם: בנין הבית - כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך וגו', נטיעת הכרם לא תזרע כרמך כלאים וגו', נשואי האשה - כי יקח איש אשה וגו', [ואחריה שאר פרשיות האישות].

אולם בין אזהרת כלאי הכרם לבין ענין כי יקח איש אשה, נוספו עוד ג' ענינים: לא תחרוש בשור וחמור יחדיו, לא תלבש שעטנו, גדילים תעשה לך. ולכאורה מצד הסדר האמור - אין מבואר מדוע מצאו מצוות אלו את מקומם כאן.

והנראה, כי פרשה זו אחת היא, הכוללת ביסודה את שלשת העניינים העיקריים שהם: בנין בית, נטיעת כרם ונישואי אשה. ברם, הואיל ונאמרה כאן אזהרה על כלאי הכרם, הזכיר הכתוב אגב אורחא את שאר הכלאים האסורים, שהם כלאי בהמה - לא תחרוש בשור וחמור יחדיו, וכלאי בגדים - לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו. אמנם מאחר שלא נאמרו אלו מצד הסדר המקורי של הפרשה, על כן כתובות הוספות אלו - בפרשה בפני עצמה, וה'סתומה' המפסקת ביניהן, מציבה את ההוספות הללו כנספח לאזהרת כלאי הכרם, כעין פרשה בתוך פרשה.

ואידי דנקט הכתוב איסור שעטנו בבגדים, שהוא אזהרה שלא ללבש בגדים בלתי ראויים, הזכיר הכתוב גם את המצוה המיוחדת בבגדים - גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך וגו' - שעניינה מעלת וכבוד הבגדים הראויים לעם ה'. והוספה זו אף היא נכתבה בפרשה מיוחדת בפני עצמה, אחר אזהרת כלאי הבגדים, וכנספח לה.

* * *

גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה (כב, ב)

מצות ציצית היא פרשה שחזרה ונשנית, שנאמרה כבר בתורה בספר במדבר בפרשת שלח. וחז"ל דרשו כמה הלכות מיוחדות הנלמדים מפסוק זה. וכבר נתבאר כמה פעמים (ראה מאמרי מבוא בראשית ח"א) היסוד הגדול, שכל פרשה שחוזרת ונשנית במקום נוסף בתורה, משמעותה שיש כאן גדר וטעם מיוחד במצוה, ולכן חזרה התורה וכתבה מצוה זו פעם נוספת, ומצד כל פרשה כשלעצמה חלה חובת מצוה זו. עיי"ש מה שביארנו בארוכה.

והנה בפרשת שלח עניינה של המצוה היא כמפורש שם בכתוב - 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם' (במדבר טו,ט). דהיינו שעל ידי שיראה את הציצית יזכור את מעמדו וחובתו לקיים את מצוות ה', ועיין שם ברש"י

שלכן קראה אותו התורה בשם 'ציצית', שציצית היינו מלשון ראייה והצצה כמו מציץ מן החרכים.

ונראה שהגדר המחודש במצוה זו שהוסיפה התורה כאן, היינו שמצד עצם הדבר שאנו עם ה' ובני קל-חי עלינו להתלבש בגד ממושט בגדילים על ארבע כנפותיו, כראוי לבני המלך, כדכתיב 'בנים אתם לה' אלוקיכם' (דברים יד,א), שכן יאה וכן נאה לבני משפחת המלוכה לעטות עליהם בגדי שרד ותפארת. ולכן חייבה תורה כאן 'גדילים', כלומר בגד מעוטר בגדילים שזורים לנוי ותפארת.

בפרשת שלח שהמצוה היא 'ציצית' בכדי שיראו אותם, חייבה תורה 'פתילים' שהם ניכרים ונראים היטב. אבל כאן התורה הוסיפה 'גדילים' שיהיו שזורים, שבכך יש יותר עיטור ונוי.

ובזה יבואר היטב טעם סמיכות הכתובים 'לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו - גדילים תעשה לך'. שכן שני מצוות אלו יש להם עניין משותף, כי איסור שעטנו עניינו שלא ללבש בגד משובש המעורב ממינים שונים זה מזה, ודומה לשאר איסורי כלאים כלאי זרעים וכלאי בהמה שעניינם שיבוש על ידי עירוב מינים שונים. שאסרה תורה לישראל ללבש בגדים משובשים, ולעומת זה ניתנה המצוה ללבש בגד מכובר מעוטר בגדילים.

* * *

כי יקח איש אשה חדשה ... נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח (כד, ה)

פירש רש"י: ושמה - ישמח את אשתו, ותרגמו ויחדי ית אתתיה (וכך תרגם אונקלוס). והמתרגם ויחדי עם אתתיה טועה הוא, שאין זה תרגום של ושמה אלא של ושמה.

משמע לכאורה שתכלית מצות התורה "נקי יהיה לביתו שנה אחת", אין עניינה בשמחתו של האיש, אלא עניינה בשימוח האשה. אולם בדברי חז"ל מצינו שגם הבונה בית והנוטע כרם - נכלל בענין זה, וכדוגמת הנושא אשה חדשה, כך גם הבונה והנוטע פטור מעורכי המלחמה בשנתו הראשונה, שכן שנינו (סוטה מג.) - אלו שאין זיזין ממקומן, בנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו וכו' שנאמר נקי יהיה לביתו שנה אחת; זה ביתו, יהיה - זה כרמו, ושמה את אשתו - זו אשתו וכו'. הרי מיסודה של דרשה זו מוכח להדיא, שתכלית מצות "נקי יהיה לביתו" שעליה הכתוב מדבר, היא בעבור שמחת האיש עצמו, שהרי ענין השימוח אין לו מקום גבי הבית והכרם, והשמחה האמורה בהם מתפרשת דווקא על הבעלים השמח בביתו ובכרמו. ואם תמצי לומר שכוונת הכתוב "ושמח את אשתו" - אינה אלא לענין השימוח בלבד, ואילו שמחת האיש עצמו אינה מהוה סיבה מספקת כדי להיפטר בעבורה מעורכי המלחמה, אם כן מה מקום יש לדמות את השמחה בבית וכרם לשמחת האשה, והרי שני ענייני שמחה הם שאינם מקבילים זה לזה.

והנראה בזה שאכן גם שמחת האיש עצמו, בלקחו אשה

חדשה, חשובה דיה כדי להיפטר בעבורה מעורכי המלחמה, שהרי לא גרעה האשה משאר קנייני האדם, ואם שמחת בונה הבית ונוטע הכרם מהוה סיבה לפוטרו, שיהא נקי לביתו ולכרמו שנה אחת לישב בהם בשלוה, כל שכן ששמחת הלוקח אשה פוטרתו מכך. נמצא אפוא, שענין השמחה שבלקחת אשה מרובה מבין שלשתם, שבעוד שהבונה בית והנוטע כרם אין לו אלא שמחת עצמו בקנייניו אשר לו, וחזרתו מעורכי המלחמה הוא לצרכו ולמענו, הרי שהלוקח אשה ניצבת לפניו מטרה כפולה, הן שמחת עצמו והן לשמח את אשתו.

ואכן יש מן המפרשים שהדגישו את ענין שמחת האישה כעיקר, עיין אבן עזרא שפירש (להלן פסוק ו) "והלוקח אשה - שישמח בה". כן מצינו גם בפיט הקדום "אתה הנחלת" שבתפילת מוסף לחג השבועות, המונה את כל תרי"ג המצוות שבתורה, שהזכרה מצוה זו בנוסח - "לשמוח בכלה". ויונתן בן עוזיאל תרגם "ויחדי עם איתנתיה" - כלומר 'ושמח עם אשתו' - שהוא לשון הכולל במשמעותו את שני העניינים כאחד. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות (מצוה ריד) - "אבל ישמח עמה עד מלוא שנה". וכך הוא גם לשון החינוך (מצוה תקפב) - "שנצטוינו שישמח החתן עם אשתו שנה אחת". אמנם על פירושים אלו יש לתמוה, כיצד יהיו תואמים את דקדוק לשון הכתוב, שכן כפי שהוכיח רש"י, ניקוד 'ושמח' מורה בבירור על שימוח האשה, ולא על שמחת האישה בה.

* * *

ונראה שלא נחלקו המפרשים בעיקר גדר המצוה, וגם לא בפירוש משמעות הכתוב. שלדברי הכל כוונת התורה במצות "ושמח את אשתו אשר לקח" אחת היא, לצוות על הלוקח אשה חדשה, לשהות בביתו ולחיות עמה בשמחה ובשלוה, ואכן שמחה זו בתוכנה היא אחת, הכוללת את שני העניינים גם יחד - הן לשמוח בה והן לשמח אותה, אלא שנקט הכתוב לישנא מעליא - "ושמח את אשתו", כדי להורות על ענין זה שבשמחת חייהם יחדיו. אלא שרש"י ואונקלוס - שתרגמו 'ושמח ית אתתיה' - כוונתם לתרגומו המילולי של המקרא, שאכן על פי הוראת הניקוד, כל המתרגם אחרת טועה הוא, אולם המפרשים שפירשו 'לשמוח בה' - אין כוונתם לתרגם את הכתוב כן, אלא עיקר עניינם הוא לפרש גדר המצוה ותוכנה, הכולל שמחת שניהם כאחד.

ונראה שלא נחלקו המפרשים בעיקר גדר המצוה, וגם לא בפירוש משמעות הכתוב. שלדברי הכל כוונת התורה במצות "ושמח את אשתו אשר לקח" אחת היא, לצוות על הלוקח אשה חדשה, לשהות בביתו ולחיות עמה בשמחה ובשלוה, ואכן שמחה זו בתוכנה היא אחת, הכוללת את שני העניינים גם יחד - הן לשמוח בה והן לשמח אותה, אלא שנקט הכתוב לישנא מעליא - "ושמח את אשתו", כדי להורות על ענין זה שבשמחת חייהם יחדיו. אלא שרש"י ואונקלוס - שתרגמו 'ושמח ית אתתיה' - כוונתם לתרגומו המילולי של המקרא, שאכן על פי הוראת הניקוד, כל המתרגם אחרת טועה הוא, אולם המפרשים שפירשו 'לשמוח בה' - אין כוונתם לתרגם את הכתוב כן, אלא עיקר עניינם הוא לפרש גדר המצוה ותוכנה, הכולל שמחת שניהם כאחד.

* * *

ונראה שלא נחלקו המפרשים בעיקר גדר המצוה, וגם לא בפירוש משמעות הכתוב. שלדברי הכל כוונת התורה במצות "ושמח את אשתו אשר לקח" אחת היא, לצוות על הלוקח אשה חדשה, לשהות בביתו ולחיות עמה בשמחה ובשלוה, ואכן שמחה זו בתוכנה היא אחת, הכוללת את שני העניינים גם יחד - הן לשמוח בה והן לשמח אותה, אלא שנקט הכתוב לישנא מעליא - "ושמח את אשתו", כדי להורות על ענין זה שבשמחת חייהם יחדיו. אלא שרש"י ואונקלוס - שתרגמו 'ושמח ית אתתיה' - כוונתם לתרגומו המילולי של המקרא, שאכן על פי הוראת הניקוד, כל המתרגם אחרת טועה הוא, אולם המפרשים שפירשו 'לשמוח בה' - אין כוונתם לתרגם את הכתוב כן, אלא עיקר עניינם הוא לפרש גדר המצוה ותוכנה, הכולל שמחת שניהם כאחד.

ונראה שלא נחלקו המפרשים בעיקר גדר המצוה, וגם לא בפירוש משמעות הכתוב. שלדברי הכל כוונת התורה במצות "ושמח את אשתו אשר לקח" אחת היא, לצוות על הלוקח אשה חדשה, לשהות בביתו ולחיות עמה בשמחה ובשלוה, ואכן שמחה זו בתוכנה היא אחת, הכוללת את שני העניינים גם יחד - הן לשמוח בה והן לשמח אותה, אלא שנקט הכתוב לישנא מעליא - "ושמח את אשתו", כדי להורות על ענין זה שבשמחת חייהם יחדיו. אלא שרש"י ואונקלוס - שתרגמו 'ושמח ית אתתיה' - כוונתם לתרגומו המילולי של המקרא, שאכן על פי הוראת הניקוד, כל המתרגם אחרת טועה הוא, אולם המפרשים שפירשו 'לשמוח בה' - אין כוונתם לתרגם את הכתוב כן, אלא עיקר עניינם הוא לפרש גדר המצוה ותוכנה, הכולל שמחת שניהם כאחד.

ונראה שלא נחלקו המפרשים בעיקר גדר המצוה, וגם לא בפירוש משמעות הכתוב. שלדברי הכל כוונת התורה במצות "ושמח את אשתו אשר לקח" אחת היא, לצוות על הלוקח אשה חדשה, לשהות בביתו ולחיות עמה בשמחה ובשלוה, ואכן שמחה זו בתוכנה היא אחת, הכוללת את שני העניינים גם יחד - הן לשמוח בה והן לשמח אותה, אלא שנקט הכתוב לישנא מעליא - "ושמח את אשתו", כדי להורות על ענין זה שבשמחת חייהם יחדיו. אלא שרש"י ואונקלוס - שתרגמו 'ושמח ית אתתיה' - כוונתם לתרגומו המילולי של המקרא, שאכן על פי הוראת הניקוד, כל המתרגם אחרת טועה הוא, אולם המפרשים שפירשו 'לשמוח בה' - אין כוונתם לתרגם את הכתוב כן, אלא עיקר עניינם הוא לפרש גדר המצוה ותוכנה, הכולל שמחת שניהם כאחד.

לכן גם כאשר מלקים את החוטא שלושים ותשע מכות, שפיר יכול מספר זה להיחשב כמספר ארבעים.

כי הנה זהו כלל גדול במספרים שבתורה, שכל מספר עשרוני (מספר עגול) מספח אליו את המספר הסמוך לו, להיות נכלל אף הוא בשמו ובגדרו. כך מצינו גם בספירת העומר, שאמרה תורה "תספרו חמישים יום" בעוד שבפועל אין מונים אלא ארבעים ותשע ימים. כיו"ב מצינו "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים" - למרות שבפרטן אין אתה מוצא אלא שישים ותשע, וכל כיוצא בזה (עיין רא"ש סוף פרק ערבי פסחים).

והנה, לפי מובנו הפשוט של הכתוב, כיון שכתבה תורה 'ארבעים' משמעותו היא ארבעים כפשוטו, ואמת הוא שמצד יסוד גדר הדברים שהעמידה תורה, חייב החוטא ללקות ארבעים מכות. אלא שרמזה תורה 'במספר ארבעים' ללמד שאין הכוונה לשיעור ארבעים מדוקדק, אלא דיינו בהשגת מספר שנחשב לארבעים. והואיל ומספר ארבעים הוא מספר עשרוני, הרי שגדר 'במספר ארבעים' - כלומר מספר שרק 'נחשב לארבעים' - נכונות בו שתי צורות: האחת - שלושים ותשע, שהוא המספר הסמוך לו למטה ממנו; והשניה - ארבעים ואחת, שהוא המספר הסמוך לו למעלה ממנו. והואיל ושניהם עשויים להיחשב במידה שווה כמנין הסוכם את הארבעים, קים להו לחכמים, שמאחר והמדובר כאן הוא בהענשת איש מישראל, הרי שיש לצמצם ככל האפשר את שיעור הארבעים, ואין לבקש דרך לקיימו בהידור ובהרחבה, אלא לבחור מבין שתי הדרכים את הדרך הקלה. לפיכך העמידו חכמים את הארבעים האמור כאן - על שלושים ותשע, שהוא בעצם סוג של ארבעים, שכן על מנת להשיג את מנין הארבעים, דיינו אם נלקה את החייב ארבעים חסר אחת, ובכך כבר יצאנו ידי חובת "ארבעים יכנו".

ומעתה יבואר היטב, שדרשה זו שלמדו חכמים מן הנאמר 'במספר ארבעים' שאין להלקות את החייב אלא שלושים ותשע מכות בלבד, אינה עומדת בסתירה עם פשוטו של מקרא, כי אכן דקדק הכתוב לפרש 'ארבעים', בשל היות המספר הזה גדרו הנכון של כמות המלקות הראויה לחוטא, ובודאי שאלמלא רמזה תורה 'במספר ארבעים' - באמת היה במשמעו ארבעים מלקות מכוונות. הנה כי כן, לאחר שפירש הכתוב את המספר הראוי, מעתה באה דרשה זו ללמדנו את הדרך הנכונה לפרש את הארבעים שכתבה תורה, שלא תאמר שמספר הארבעים האמור כאן משמעותו ארבעים במלואו, אלא כוונת הכתוב למספר הנחשב לארבעים, גדר שיתפרש כהוגן גם במתכונתו המצומצמת, דהיינו שלושים ותשע שאף הוא מכונה בשם ארבעים, ואף בו אפשר לצאת ידי חובת הארבעים שבפשוטו של מקרא. ומכוח דרשה זו קבעו חכמים את שיעור המלקות על מתכונת 'ארבעים חסר אחת', כדי למעט ככל האפשר במידת ההכאה, כמו שנתבאר.

[ואגב אורחא יש ללמוד מכאן הוראת מוסר השכל, שבכל מקום שנאלץ האדם להעניש את זולתו, לשום צורך שהוא,

הרי שיש לבקש דרכים לצמצם את מידת העונש ככל האפשר, ואין להדר במצוה זו ולתור אחר אופני ענישה כבדי משקל, אלא ראוי להסתפק במועט כפי הנדרש לצאת ידי חובתו ודוין].

ועיין בתרגום יונתן בן עוזיאל - "ארבעין יצליף וחסיר חד ילקיניה". כלומר, שבפעם הארבעים יניף את הרצועה כאילו עומד להלקות, אך לא ילקנו עוד. ולאור האמור יבוארו הדברים, שכאשר מלקה שלושים ותשע ומניח את הרצועה מיד, מתפרש הדבר כאילו מספר זה הוא הגדר המכוון למלקות, ואין כאן סימן לגדרו הנכון כארבעים. על כן, בכדי להגיש שמספר זה גדרו הוא 'ארבעים חסר אחת' - יש לו להניף את הרצועה גם בפעם הארבעים, באופן שיראה כמי שעומד להשלים ארבעים, אלא שבהכאה למעשה מחסיר אחת.

ובעיקר טעם מספר הארבעים שקבעה תורה למלקות, נראה לבאר, כי מספר הארבעים נחשב כמספר רב (ונתבאר הדברים ב'בן מלך בראשית' ח"א מאמרי מבוא מאמר י'), שכן את המספר הזה מצינו כשהדגש הוא על ריבוי במספר. כך מצינו ארבעים יום בהמטרת מי המבול על הארץ. כמו"כ ארבעים יום וארבעים לילה ששהה משה בהר סיני [ואף מצינו דגש בתורה על היות הזמן הזה זמן רב (דברים ט, ט) - ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. ועיין רש"י: אין ישיבה אלא לשון עכבה]. כך גם נאמר באליהו (מלכים א, ט) - וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה - כלומר הליכה רבה בכוח אכילה מועטת. וכן מצינו בגמרא (פסחים עב.) - תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנחא בכיסיה. ועוד כהנה, וכללו של דבר שמספר ארבעים גדרו בכל מקום כמספר רב.

כיוצא בזה הוא מספר הארבעים שקבעה תורה למלקות, שעניינו מכות רבות. שכן חיוב מלקות על העובר על דברי תורה, דרשוהו בגמרא (מכות יג:) מדכתיב - "אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת ... והפלא ה' את מכותך ואת מכות זרעך מכות גדולות ונאמנות". ואמרו שם - הפלאה זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר "והפילו השופט והכהו לפניו" הוי אומר הפלאה זו מלקות היא, וכתיב "אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת". וכענין שהגדיר הכתוב את המלקות "הפלאה", שמשמעותו מכה רבה וגדולה, כך גם במספר המלקות מתבטא ענין הריבוי, שארבעים מכות משמעותו מכות רבות.

ועיין בשל"ה (מסכת שבת סוף פרק נר מצוה) שכתב ששלושים ותשע המלאכות הנצרכות לאדם לשם מחייתו [שהם אבות המלאכות בשבת], הינם שלושים ותשע קללות שנתקלל אדם הראשון, שכל הטירחא המתלווה לאדם בהשגת צרכי חייו הוא בכלל "בזיעת אפך תאכל לחם". וכתב שמספרם כנגד שלושים ותשע מלקות, ורמז לזה מה שאמרו במשנה "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת", כדוגמת לשון הכתוב גבי מלקות "ארבעים יכנו", שהם ארבעים חסר אחת.

כל מלאכתך עשויה

גדר האיסור להרהר במלאכה

הרהר בעסקיו מותר (סימן שו סעי' ח'). ובשו"ע הרב - מותר להרהר בעסקיו אפילו היאך לעשות מלאכות גמורות אחר השבת (סעיף כא).

איסור להרהר בדבר טירדא ודאגה

אולם הגם דלא פסקינן כהמכילתא, ונקטינן דאין בהרהור ומחשבה משום לתא דמלאכה, מ"מ אסרו בפוסקים מטעמא אחרינא.

עיינן בב"י שם שהעתיק דברי רבינו יונה - אסור לאדם שיהא לבו טרוד בעסקיו בשבת, אף על פי שאמרו חכמים הרהור מותר, אם יש לו מתוך הרהור טרדת לב או נדנוד דאגה אסור. שנאמר ועשית כל מלאכתך, ואמרו במכילתא, שתהא כל מלאכתך בעיניך כאילו היא עשויה, שלא תהרהר עליה. וכן אנו אומרים בתפילה, מנוחת שלום השקט ובטח, מנוחה שלמה שאתה רוצה בה, ובברכת מזון אנו אומרים, שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתנו (אגרת התשובה).

והנה מצד האיסור שנדרש במכילתא אין האיסור רק כשמכין ומתכנן מלאכתו, שאז הוא מעין מלאכה. אבל מצד איסור טירדה ודאגה אסור כל התבוננות במצבו, גם כשאינו מכין ומתכנן צעדיו, כיון שיש בה משום דאגה. אולם מאידך יש בזה צד היתר, שאם יודע שלא יבא לידי דאגה מותר להרהר בעסקיו. כגון שעסקיו הולכין בטוב בהצלחה ובלא פיזור הנפש (ערוך השולחן שם סעיף א) וכיון דלא נקטינן כהמכילתא, מותר לתכנן את עסקיו במחשבתו אם אין בזה משום דאגה וצער.

אכן בטור כתב - והרהור בעסקיו מותר, ומ"מ משום עונג שבת מצוה שלא יחשב בהם כלל, וזהו שכתב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ואין אדם יכול לעשות כל מלאכתו

במכילתא - ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. וכי איפשר לו לאדם לעשות מלאכתו בששת ימים, אלא שבות כאילו מלאכתך עשויה. דבר אחר שבות ממחשבת עבודה (מכילתא פרשת בחדש פרשה ז, מובא ברש"י שמות כ, ט). ובדקדוק לשון המכילתא, נראה כי בלשון ראשון בא ללמדנו עבודת הלב, שצורת שביתתנו בשבת לא תהיה מתוך צער על הפסד המלאכה, אלא מנוחה מתוך רגש של שמחה ורגיעה שכל מלאכתנו עשויה.

ודעת הלשון השני 'דבר אחר, שבות ממחשבת עבודה' הוא, שלא בא לצוותנו על רגשות הלב, אלא לגבי הנהגת האדם בפועל, שלא יחשוב ויתכנן בשום מלאכה, כאילו שכל מלאכתו עשויה. כלומר שלא יעסוק במלאכה אפילו במחשבתו, כי גם התכנון והמחשבה הוא חלק מהמלאכה.¹

וגדר איסור זה, לפי הלשון הראשון הוא שלימות בצורת שביתת השבת שתהיה שבייתתנו דומה לשביתת הקב"ה ביום השבת, ששבת משום שכל מלאכתו היתה עשויה ושלמה², כן צריכים אנו לשבות באופן זה שבמחשבתנו יהיה כאילו הכל עשוי וגמור. כלומר שצורת השביתה תהא באופן וצורה שאין עושים מלאכה מחמת שהכל כבר עשוי מששת הימים.

ולפי לשון השני 'שבות ממחשבת עבודה' גדר האיסור הוא הרחבה ב'לא תעשה כל מלאכה', שאם כי האיסור מן התורה הוא רק בעושה מעשה, אבל גם במחשבת עבודה שמכין ומתכנן מלאכתו יש בה מעין מלאכה, ואסור מדרשא.

אכן בש"ס דילן לא נקטו כדעת המכילתא שהרי אמרו - דיבור אסור הרהור מותר³ (שבת ק"ג): וכן נפסק בשו"ע -

1. ובזה שבייתתנו הוא דוגמת שביתת הקב"ה שמצינו שהיה בו מחשבה במלאכת שמים וארץ. כדאיתא במדרש חז"ל - ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים, ב"ש וב"ה, ב"ש אומרים מחשבה בלילה ומעשה ביום, וב"ה אומרים מחשבה ומעשה ביום, אר"ש בן יוחאי, תמיהה אני איך נחלקו אבות העולם בית שמאי ובית הלל על בריית שמים וארץ, אלא מחשבה בין ביום בין בלילה ומעשה עם דמדומי חמה (בר"ר יב - ד).

2. וכמו שמודגש בהמשך הפסוק - כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים, ואת כל אשר בהם, ויגן ביום השביעי. שמודגש בזה עשה והשלים כל המלאכות כולם בששת הימים.

3. עיינן במאירי שם שכתב שהטעם שהרהור מותר משום ש'לא ניתנה תורה למלאכי השרת'. ולפי מה שנתבאר לעיל שכל איסור 'דבר דבר' שרשו הוא מצד כבוד השבת כדכתיב 'וכבדתו', אם כן הטעם בזה דהרהור מותר מבואר שפיר, דכל שאיסורו משום כבוד אין אסור אלא היכא דמינכרא מילתא, וכמו שמצינו בד"ן 'ממצוא חפצך' דמותר היכא דלא מינכרא כדנתבאר לעיל.

ועיינן שערי תשובה סימן שו סעיף ח' שכתב דהרהור מתוך הכתב אסור. וגם זה מבואר היטב לפי"ד דכיון שקורא מתוך הכתב מינכרא מילתא.

4. ומענין זה איתא במ"ב - ואסור לספר בשבת איזה דבר שמצטער בו (סימן שז ס"ק ג').

5. ואיתא בירושלמי - תני אסור לתבוע צרכיו בשבת (שבת פט"ו ה"ג) ואיסורו נובע גם מדין זה של 'כל מלאכתך עשויה', שאין לו לדאוג על חפציו אפילו במחשבה, וכל שכן בדיבור ותפילה. ובמדרש איתא שאסור גם משום 'ממצוא חפצך'. - ממצוא חפצך, מכאן שאסור לאדם לתבוע חפציו בשבת (ויק"ר לד - טז).

בשבוע אחד, אלא יראה אדם בכל שבת כאילו מלאכתו עשויה, ואין לך עונג גדול מזה (שם). וכן נפסק בשו"ע - ומכל מקום משום עונג שבת, מצוה שלא יחשב בהם כלל, ויהא בעיניו כל מלאכתו עשויה (שם).

ובדבריהם מבואר שמדין מצות עונג הוא, שמשום 'וקראת לשבת עונג', מצוה עליו לעשות לעצמו עונג על ידי מחשבה שכל מלאכתו עשויה. ולפי זה, מצוה שלא להרהר בזה אף כשעסקיו הולכין בטוב, דאין די בזה שייסיח דעתו מעסקיו כאילו מלאכתו עשויה, אלא ראוי לדמות בעצמו באופן חיובי כאילו לא חסר דבר, וכאילו כל מלאכתו עשויה, שכל מאווי מושלמים והגיעו לידי שלימותם. שמוחשבה זו תביא אותו לידי עונג, שאין לך עונג גדול מזה'.

מידת חסידות שלא להרהר כלל בעסקיו

והנה אף שכאמור לא נקטינן להלכה האי דינא שאסור במכילתא להרהר במלאכה, משום 'כל מלאכתך עשויה'. [דבגמרא דידן יליף מדכתיב 'ודבר דבר', דיבור אסור הרהור מותר. וכן כל הדברים שאסורים משום ממצוא חפצך, הרהור בהם מותר מעיקר הדין.] אבל גם לשיטת התלמוד, מידת חסידות יש בדבר, שלא להרהר כלל בעסקיו ובחפציו. שדין זה גופא דהרהור במלאכתו מותר, יש להחמיר בזה משום האי דרשא ד'כל מלאכתך עשויה'.

וכדאיאתא בגמרא - תנו רבנן מעשה בחסיד אחד, שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו, ונמלך עליה לגודרה, ונוצר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו נס ועלתה בו צלף, וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו (שבת קג.). ובירושלמי מפורש יותר - מעשה בחסיד אחד שיצא לטיול בכרמו בשבת, וראה שם פירצה אחת, וחשב לגדרו במוצאי שבת, אמר הואיל וחשתי לגדרה איני גודרה עולמית. מה פעל לו הקב"ה, זימן לו סוכה אחת של נצפה ועלת לתוכה וגדרתא, ממנה היה ניזון וממנה היה מתפרנס כל ימיו (פס"ו ה"ד).

ונראה שאותו חסיד החמיר בדין זה של 'כל מלאכתך עשויה', שהוא הידור באיסור 'ממצוא חפצך' ודבר דבר, שלא נמנע רק במעשה ובדיבור, אלא גם בהרהור נמנע מלעסוק בדברי מלאכה וחפצים. וכיון שחשב לגודרה ולא קיים הידור מצוה זה, תיקן הדבר על ידי שנמנע ולא גדרה לעולם, והיינו שבאותה שבת עצמה מיד גמר בדעתו שלא לגדרה לעולם, שבזה קיים בעצמו באופן נפלא, 'כאילו כל מלאכתו עשויה', שהחליט שאינו צריך לגודרה. ובזה גופא היה מתן שכרו מידה כנגד מידה, שנעשה לו נס ועלתה בו צלף, ואכן נתקיים בו שהיתה 'כל מלאכתו עשויה', ששוב לא נצרך לשום מלאכה לעולם, אלא ממנה היה מתפרנס הוא ובני ביתו כל ימיו'.

בעניינא דיומא

'שתמליכוני עליכם'

על ידי קבלת עול מלכותו. וכמו שאומרים בתפילת 'מלכיות' - 'ויקבלו כולם את עול מלכותך ותמלוך עליהם', דהיינו לשמוע בקולו ולציית לכל דבריו. וכן לעשות רצונו, כלשון התפילה - 'ובכן תן פחדך ה' אלוקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת וכו' ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם'.

לכבדו ולעבדו כפי רוממות מלכותו. וכלשון התפילה - 'כי לך תכרע כל ברך, תשבע כל לשון, לפניך ה' אלוקינו יכרעו ויפלו. ולכבוד שמך יקר יתנו'. וכן - 'וייראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים'.

שיהיו עינינו נשואות אליו ונפנה אליו לבקש את כל צרכינו, מתוך ההכרה שהכל תלוי רק בו, וכלשון התפילה -

בגמרא - 'אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם' (ראש השנה טז). הענין של הכרה וקבלת מלכות ה' הוא התפקיד היסודי והעיקרי של היהודי בכל עת, והוא תכלית בחירת ישראל ותכלית הבראיה כולה.

והנה 'תמליכוני עליכם' מתקיים על ידי ארבעה אופנים.

עצם ההכרה שה' יתברך הוא הבורא והוא המנהיג את העולם, וכמו שאומרים בתפילת ראש השנה - 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו', דהיינו שה' הוא הבורא. 'ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה' היינו שה' הוא המלך המושל בכל והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

6. ועיין בספר שפת אמת - פירוש"י שיהיה כאילו כל מלאכתך עשויה. פירוש שעי"ז נעשה ונגמר באמת כל מלאכתך, עי"ז שמניח חפציו בעבור שביתת השבת (יתרו תרל"ו). ושם - והאמת כי ע"י שביתה זו אם הוא באמת אצל האדם כאילו כל מלאכתו עשויה, יכולה היא שתרחה, וברגע אחד נגמר כל מלאכתו (שם תרנ"ז). וכוננו לדברי הגמרא - הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבוא רבי מאיר אומר יכולה היא שתרחה (שבת יב.). וברש"י שם - אם תכבדוה מלהצטער בה.

ובשני בחינות אלו של מלכות ה', צריך לקיים 'שתמליכונו עליכם', דהיינו על ידי ארבעת האופנים שביארנו לעיל.

והנה מועדי ה' יש מהם הבאים מצד מלכות ה' על העולם, ויש שבאים מצד מלכות ה' על ישראל, וכדלהלן.

'יום השבת', שהוא תכלית מעשה שמים וארץ, הרי פשוט שכל מהותו הוא מצד היות ה' בורא העולם, אשר ביום השביעי שבת מכל מלאכת בריאת העולם, וקידש את היום הזה לשמו.

ומה שאומרים בתפילה 'ישמחו במלכותך שומרי שבת', היינו השמחה במלכות ה' על העולם, וכמו שכתוב 'כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידך ארנן' (תהילים צב).

ובעצם שמירת השבת אנו מכריזים שה' ברא את העולם, כדאיתא בחז"ל - 'כל מי שמשמר את השבת מעיד על מי שאמר והיה העולם שברא את עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי וכן הוא אומר (ישעיה מג) ואתם עדי נאום ה' ואני א-ל' (מכילתא פרשה כי תשא).

[אמנם מה שניתן השבת כמתנה לישראל הוא מצד מלכות ה' על ישראל, שאנו עמו הקרובים אליו, ונתן לנו את יום מנוחתו למנוחה. ומצד זה דרשו 'וביום שמחתכם - אלו השבתות' (ספרי בהעלותך) דהיינו שהוא יום שמחת ישראל, על זה שניתן להם מתנת השבת.]

וכן 'ראש השנה', עצם קדושתו וחובת עבודתו הוא מצד 'מלכות ה' על העולם', שביום הזה יושב ה' על כסא מלכותו לדון ולשפוט את כל העולם, ומשום כך מוטל עלינו לקדם את פני מלכותו. וכלשון הפסוק במזמור שנהוג לומר לפני תקיעת שופר (תהילים מז) 'כל העמים תקעו כף, הריעו לאלוקים בקול רנה. כי ה' עליון נורא, מלך גדול על כל הארץ וגו'. זמרו אלוקים זמרו, זמרו למלכנו זמרו. כי מלך כל הארץ אלוקים, זמרו משכיל'.

[אמנם מה שר"ה הוא 'מקרא קודש' ויום טוב הוא מצד 'מלכות ה' על ישראל' דהיינו שה' זוכר אותנו לטובה ביום הזה על ידי תרועת שופר ועל שם זה הוא נקרא 'יום הזכרון', וכמו שנתבאר בארוכה בספר 'בן מלך' - ראש השנה ויום הכיפורים].

אולם שאר המועדים והרגלים הם על היות ה' מלך ישראל'. והן עצם קדושתם, והן מצוות ועבודת היום בהם, הם לרגל מלכות ה' על ישראל. וכל מהות המועדים היינו לשמוח ולחגוג בהם על מה שה' הוא אלוקינו, וכולם נקבעו על מאורעות של יצירת העם, וההשגחה וההטבה שה' נותן באופן מיוחד לעם ישראל, יציאת מצרים, חג הקציר ומתן תורה, חג האסיף והסוכות. וכמו שתיקנו בתפילת כל המועדים 'אתה בחרתנו מכל העמים', וחותרים 'מקדש ישראל והזמנים'.

וגם 'יום הכיפורים' הוא מצד 'מלכות ה' על ישראל', הן עצם חובת עבודת ומצוות היום שמוטל עלינו להתוודות ולשוב ולהתכפר לפני ה', והן הנתנה הטובה שנתן לנו ה'

'וכל בני בשר יקראו בשמך'. וכדכתיב 'שומע תפילה עדיך כל בשר יבואו' (תהילים סה, ג).

ואכן בראש השנה אנו עוסקים בכל החלקים הללו של מלכות ה'.

כי אך שתודה לה' אנו בני ישראל מכירים ויודעים כי ה' הוא הבורא והוא העושה הכל והקובע את כל המאורעות, וידיעה זו היא הבסיס לכל מהלך חיינו ויסוד עבודת ה' שאנו עוסקים בה תמיד. אמנם בראש השנה עלינו לעסוק ביתר שאת בעניינים אלו של הכרת מלכותו יתברך, ועמידה לפניו בהדרת קודש.

והנה כבר בחודש אלול לקראת ראש השנה אנו מחדשים ומחזקים את קבלת עול מלכות ה' עלינו, בזה שאנו שבים לפניו ומקבלים עלינו לשמוע בקולו ולעשות רצונו בשלימות, ומרצים את פניו באמירת הסליחות. ובערב ראש השנה מתענים ומרבים בסליחות ובתשובה.

וכאשר מגיע יום ראש השנה בו יושב ה' על כסא המלכות ומחדש את מלכותו לרגל השנה החדשה, מצוות היום הם, הן לכבדו, דהיינו להריע לפניו בשופר, ולקדם את פני המלך בתרועות, ככתוב בתורה - 'יום תרועה יהיה לכם' (במדבר כט, א), וכתב 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' (תהילים צח). והן בזה שעניינו נשואות אליו שעל ידי התרועות יזכרו לטובה, ויאיר פניו אלינו ויוציא לצדק דיננו. וכלשון הכתוב 'שבתון זכרון תרועה' (ויקרא כג, כד), וכדכתיב - 'אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון' (תהילים פט). וכלשון הפיוט 'אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים ענינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו'.

מלכות ה' יש בה שתי בחינות, 'מלכות ה' על העולם, ו'מלכות ה' על ישראל'.

'מלכות ה' על העולם' היינו כאמור מה שהוא יתברך ברא את העולם ומקיים אותו, וכן מה שהוא מנהיג את העולם וקובע את כל ענייניו. והנה הנהגה זו קבע לה הבורא סדר קבוע, אשר המה חוקי הטבע הפועלים כ'דרכו של עולם'. ועל שם הנהגה זו הוא נקרא 'מלך העולם'.

'מלכות ה' על ישראל' היינו שיצר ה' את עם ישראל ביצירה מיוחדת, כמו שכתוב - 'הלוא הוא אביך קנן הוא עשך ויכוננך' (דברים לב, ו), וכתיב - 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספורו' (ישעיה מג, כא). ויצירתם מתייחדת בכך שהתהוות העם היתה כרוכה בניסים היוצאים מגדרי הטבע, והנהגה מיוחדת זו החלה מהשגחת ה' הניסית על האבות ע"ה, ובאופן מיוחד בעת יציאת ישראל ממצרים וההליכה במדבר והכניסה לארץ ישראל. וכן לאורך כל הדורות הנהגת ה' והשגחתו על ישראל הם בדרך על טבעית. ועל שם הנהגה זו הוא נקרא 'מלך ישראל'. וכדכתיב - 'אני ה' קדושכם בורא ישראל מלכם' (שם מג, טו), וכתיב - 'כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו' (שם מד, ו).

ביום הזה שהוא סולח ומוחל לעוונותינו, כל זה נובע מצד היות ה' יתברך אלוקינו ומלכנו, שמשום שהוא שוכן בתוכנו, ואי אפשר לעמוד לפניו כאשר שרויים בטומאת החטאים, לכן חלה חובה עלינו לבוא לפניו להיטהר אחת בשנה. וכן מצד חיבתו ואהבתו עלינו הוא נעתר לסלוח לנו, כלשון חתימת ברכת קדושת היום - 'מלך מוחל וסולח לעוונותינו ולעוונות עמו בית ישראל ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הכיפורים'.

✱

והנה בתחילת הבריאה גילה ה' את מלכותו, 'לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא'. ואז הופיע והנהיג את העולם בהדר גאון ועוזו לעיני הנבראים. אולם בעקבות חטא אדם הראשון וחטאי הדורות שאחריו, סילק את שכנתו מן הארץ, ומלכותו יתברך בעולם היא בהסתר. ורק עם ישראל מכירים במלכותו ונותנים את היחס הראוי לכבודו.

אולם ב'ימות המשיח', ישוב ה' להופיע במלכותו בגלוי בעולם, ויראו הכל בתפארת עוזו, וכל האומות יכירו במלכותו ויקבלו כולם את עול מלכותו עליהם, וכדכתיב 'והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' (זכריה יד, ט). 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו (ישעיה מ, ה). וכל הנבראים ישישו בהתגלותו וכפי שמתואר באריכות במזמורי התהילים צו-צט, וכן בנבואות הנחמות של ישעיה ושאר הנביאים. וכלשון התפילה בראש השנה - 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך, וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה'.

ועל ימים אלו כתיב - 'והיה מדי חודש בחדשו, ומדי שבת בשבתו, יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה' (ישעיה סו, כג).

כלומר שבאותו הזמן יבוא 'כל בשר' לעבוד את ה', והזמנים המיועדים לכך יהיו בימי 'ראש חודש' וב'שבת', והיינו כי ימים אלו יש בהם חידוש מאורע מצד 'מלכות ה' על העולם', בשבת כי בו שבת ה' ממלאכת בריאת העולם, וביום ה'חודש' שבו יש התחדשות בטבע העולם בסדר מחזור הלבנה.

[ומה שלא נזכר שם 'ראש השנה' אשר גם בו יש התחדשות בטבע העולם בסדר מחזור השנה, נראה דהיינו משום שהוא בלאו הכי ראש חודש, ונכלל ב'מדי חודש בחדשו'].

✱

וכמו כן בעניין 'מלכות ה' על ישראל', התקיים מהלך זה. דהיינו שבתחילת הדרך נגלה עליהם הקב"ה והראה את מלכותו לעין כל - 'מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה'. וכדכתיב - 'כי אתה ה' בקרב העם הזה, אשר עין בעין נראה אתה ה', וענגך עומד עליהם ובעמוד ענן אתה הולך לפנייהם יומם ובעמוד אש לילה' (במדבר יד, יד).

והנה הנהגת מלכותו המיוחדת על ישראל, היינו הנהגה ניסית ופלאית מעבר לדרכו של עולם. וכמו שביקש משה

מאת ה' - 'ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה' (שמות לג, טו-טז). ואכן נענה ה' לבקשתו ואמר לו - 'נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגויים, וראה כל העם אשר אתה בקרבך את מעשה ה' כי נורא הוא אשר אני עושה עמך' (שם לד, י).

ומני אז נמשכת לנצח הנהגה עליונה ונפלאה זו, כי נתחדש אז על ידי תפילת משה, שאף כאשר יש חטא בישראל, בכל זאת מצד י"ג מידות של רחמים, אין השכינה מסתלקת מהם וממשיך ה' להנהיג אותם תמיד בהשגחה מיוחדת כ'מלך ישראל'. אלא שבשעה שאינם ראויים, אזי הנהגה זו מתקיימת באופן של הסתר, כלומר שאין ההשגחה העליונה גלויה וניכרת, אולם המתבונן במצבם של ישראל נוכח לראות כי אף בשעה זו הם מונהגים בהנהגה נפלאה ומיוחדת, והקב"ה משגיח עלינו מן החלונות ומציץ מן החרכים.

וכמו שאמרו חז"ל - 'ואלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות' (יזמא סט). ובמדרש - 'אנדריאנוס קיסר אמר לו לרבי יהושע גדולה היא הכבשה שעומדת בין שבעים זאבים, אמר לו גדול הוא הרועה שמצילה ושוברן לפנייהם' (אסתר י, יא).

והנה גם בעת ההסתר והחטאים יש אופן עמוק וצורה מיוחדת של הנהגה אשר אף על ידה ניכר מלכות ה' על ישראל, והיינו בזה שמתקיימים בהם העונשים והתוכחות באופן מופלא שלא כדרך העולם. וכדכתיב - 'חי אני נאום ה' אלוקים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם' (יחזקאל כ, לג). וכפי שנראה לכל אורך הגלות חזיון מפליא זה כיצד בכל עת נטפלים אומות העולם לאומה אחת ברדיפות וגזירות שונות ומשונות, אשר לא יאומן. ובמיוחד ראינו זאת בעת מלחמת העולם הנוראה והשוואה האיזומה, שלא האמינו כל יושבי תבל כי יתכנו גזירות ברבריות וזוועות מחרידות כאלו. והוא בבחינת - 'והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם' (דברים כח, ג).

וכן איתא במדרש חז"ל על חורבן בית המקדש שהיו אז עניינים שלא כדרך הטבע כדי להביא את חורבנה של ירושלים.

ובגמרא (סנהדרין צו:) מסופר על נבזראדן שאחר שהתיישב מלבקוע את שערי ירושלים וגם חשש שיענש, יצתה בת קול ואמרה לו שיצליח במעשיו - 'דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקללי', ואכן בגרון האחרון שנתר בידו הצליח למרבית הפלא להבקיע את השער.

ואיתא על טיטוס - 'נטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנאמר שאגו צורריך בקרב מועדיך שמו אותותם אותות' (גיטין נו:).

ועיין מה שאמרו במדרש (הקדמה איכה רבתי) - 'אמר רבי, שמונה עשרה שנה היתה בת קול יוצאת בפלטין של נבוכדנצר ואומרת עבדא בישא זיל חרב ביתה דמרך דבניה לא

תַּכְלִים

במכבי מקבלים את הטוב ביותר במחירים המשתלמים ביותר

רק לחברי מכבי:

מנן זרב בשווי של 600 ₪ TD	הינמ משקפי ראיה לילדים	מכבי שלי 23 ₪ לטיפול	טיפול שיניים משמרים
מכבי שלי לאימון אישי או קבוצתי	23 ₪ אימון כשר	לכל חברי הקופה ללא תשלום	בחירת מנתח באסותא

רק חברי
מכבי חוסכים
מאות שקלים
בשנה על טיפולי
שיניים

* הטבות מנן זרב ומכבי שלי המוצעות למעלה כפופות לתקנון השבין ולתקופות ההמתנה הנדרשות.

מכבי

קבוצת הבריאות הטובה בישראל

יש קופות חולים ויש מכבי *4535

מוגש כמידע לחברי מכבי

ונשגב זה אשר אליו אנו מייחלים בכינון מלכות ה' מצד שתי הבחינות, הן 'מלכות ה' על העולם', 'ובכן תן פחדך ה' אלוקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת וכו'. והן 'מלכות ה' על ישראל' 'ובכן יתקדש שמך ה' אלוקינו על ישראל ועל ירושלים עירך וכו'.

שמעין ליה וכו', ומבואר שם שניסה בכל הסימנים והראו לו מן השמים שיצליח בדרכו להחריב את ירושלים.

וכשם שרואים את ההנהגה המיוחדת והפלאית על ידי העונשים והגלויות, כמו כן מאידך נראית השגחת מלכות ה' עלינו על ידי המשך קיומו של עם ישראל למרות כל הגזירות והרדיפות.

ברכת מזל טוב ורוב נחת

שלוחה מאתנו מקרב לב

למעלת כבוד האי גברא רבה ויקירא

איש חמודות ורב תבונות מנחה דרכנו בעצה ותושיה

הרה"ח רבי מיכאל גרליץ שליט"א

מעמודי התווך של מכונו המסור בנאמנות לכל פעולותיו

וחלקו רב בהוצאת ספרי רבינו לצוק"ל

לרגל שמחת נישואי בנו **יצחק אריה** שיחי'

בשעתו"מ עב"ג

יהי רצון שיזכו הוא ומשפחתו לרוות רוב נחת דקדושה

ממנו ומכל צאצאיהם לתפארת המשפחות הנכבדות

וזכות החזקת והעמדת התורה תעמוד לכם להתברך

בכל הברכות האמורות בתורה

וימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ולברכה אמון

המברכים

צוות העורכים צוות המגיהים הנהלת המכון

וכדברי היעב"ץ בסידורו - 'מי שיעיין ביחוד עניינינו ומעמדנו בעולם, אנחנו אומה שה פזורה... מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעקרנו לשרשנו... גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותנו... חי נפשי, כי בהתבונני בנפלאות אלו גדלו אצלי יותר מכל נסים ונפלאות שעשה ה' יתברך לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל, וכל מה שארך הגלות יותר נתאמת הנס יותר ונודע מעשה תקפו וגבורתו' (סולם בית אל ב).

וכן ראינו בעינינו בדורנו, שאחר החורבן הנורא, כאשר חרבו כל מרכזי התורה והישיבות וקהילות הקודש, ונהרגו הצדיקים וגדולי התורה, וכמעט כלינו בארץ. זכינו לראות כיצד בדרך פלא, העם היהודי השתקם בתקופה קצרה, ובמיוחד היהדות החרדית הנאמנה לתורה אשר החלה לשגשג ולעלות כפורחת, ויד ה' היתה עלינו לבנות קהילות קודש וישיבות קדושות ומרכזי תורה בכל מקומות מושבותינו, ובפרט בארץ ישראל, תמורת אלו שנחרבו בימי הזעם, ומתקיים לעינינו מה שנאמר 'עתידין בתי כנסיות שבחוצה לארץ שיקבעו בארץ ישראל' (מגילה טו).

אולם עינינו מיחלות לגאולה השלימה אשר בה יתקיים הכתוב 'זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוקינו' (תהילים צח). 'אז יאמרו בגויים הגדיל ה' לעשות עם אלה, הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים' (שם קכו). כאשר יביא הקב"ה עלינו את כל הייעודים והנחמות שהבטיחנו על ידי עבדיו הנביאים בביאת המשיח, ואז תתקיים מלכות ה' על ישראל באופן נפלא בשלימות וברוממות - 'והיתה לה' המלוכה' (עובדיה א, כא).

ובתפילות הימים הנוראים אנו מתפללים לייעוד גדול

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו צוק"ל בקו השיעורים 'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב

ולהאזין לשיעורים בפרשת השבוע

ובענייני דיומא

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנוכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך

ההנהלה

התודה והברכה לידידנו הנעלים שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו

הרה"ג רבי **אברהם יצחק קרישנסקי** שליט"א

לרגל אירוסיה הבת

ברכת מזל טוב לידידנו

הרה"ג רבי **יוסף קדיש קלצקי** שליט"א

לרגל הולדת הבן

ברכת מזל טוב לידידנו

הרב **ישראל בר"ח הירשמן** שליט"א

לרגל הולדת הבן

הודעה חשובה ומשמחת לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

בחסות לוצקין ביטוחים

המעוניינים לתרום את הוצאות גיליון לזיכוי הרבים,

נא לפנות ל-054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com